

ICOM tarptautinė
muziejų
taryba

© ICOM, 2017

© Lietuvos nacionalinis muziejus, 2018

ISBN 978-609-478-013-4

PREAMBULĖ

ICOM Muziejų etikos kodeksą parengė Tarptautinė muziejų taryba (ICOM). Jis apibrėžia ICOM Statute muziejams priskiriamų įstaigų etiką. Kodeksas atspindi pagrindines tarptautinės muziejų bendruomenės priimtas nuostatas. ICOM narystė ir kasmetinio mokesčio mokėjimas yra *ICOM Muziejų etikos kodekso* pripažinimo patvirtinimas.

ICOM Kodeksas nustato bendruosius reikalavimus muziejams. Jį sudaro nuostatų ir rekomendacijų, reikalingų profesinei veiklai vykdyti, visuma. Kai kuriose šalyse tam tikrus reikalavimus nustato įstatymai ar Vyriausybės nutarimai. Kitose – bendruosius profesinius reikalavimus ir jų vykdymą reguliuoja „akreditacija“, „registracija“ ar kitos panašios vertinimo sistemos. Ten, kur tokie reikalavimai nenustatyti, rekomendacijas galima gauti iš ICOM sekretoriato, ICOM Nacionalinio komiteto ar kurio nors ICOM Tarptautinio komiteto. Savo etikos taisykles kuriančioms šalims ar su muziejais susijusioms kitos paskirties įstaigoms rekomenduojama remtis šiuo Kodeksu.

ICOM Muziejų etikos kodeksas pirmiausia buvo išleistas trimis oficialiomis organizacijos kalbomis: anglų, prancūzų ir ispanų. ICOM skatina versti Kodeksą į kitas kalbas ir tuo tikslu nustatė vertimo gaires, kurias galima gauti iš organizacijos Generalinio sekretoriato.

Pirmą kartą *ICOM Muziejų etikos kodeksą* lietuvių kalba 1999 m. išleido Lietuvos nacionalinis muziejus.

Etikos dokumentus, į kuriuos ICOM Etikos komitetas turėtų atkreipti dėmesį ar juos apsvarstyti, galima siųsti pirmininkui el. paštu ethics@icom.museum

TURINYS

- 1 I. Muziejai rūpinasi žmonijos gamtos ir kultūros paveldo išsaugojimu, pristatymu visuomenei ir gausinimu
- 3 Institucijos statusas
- 3 Fiziniai ištekliai
- 4 Lėšoss
- 5 Darbuotojai
- 7 II. Muziejų rinkiniai tarnauja visuomenės labui ir jos raidai
- 9 Ekspонатų įsigijimas
- 12 Ekspонатų nurašymas
- 14 Rinkinių saugojimas
- 17 III. Muziejuose saugomi praeities liudijimai gali atskleisti naujų žinių
- 19 Praeities liudijimai
- 19 Ekspонатų kaupimas ir moksliniai tyrimai
- 23 IV. Muziejai užtikrina galimybę vertinti, suprasti ir tvarkyti gamtos ir kultūros paveldą
- 25 Ekspozicijos ir parodos
- 26 Kitos galimybės
- 27 V. Muziejai gali teikti daugiau paslaugų ir kitaip būti naudingi visuomenei
- 29 Ekspertizės
- 31 VI. Muziejai glaudžiai bendradarbiauja su bendruomenėmis, iš kurių kilę jų ekspонатai ir kurioms jie teikia paslaugas
- 33 Ekspонатų kilmė
- 34 Pagarba aptarnaujamai bendruomenei
- 35 VII. Muziejų veikla privalo būti teisėta
- 37 Teisinė sistema
- 39 VIII. Muziejus turi dirbti profesionaliai
- 41 Profesinis elgesys
- 43 Interesų konfliktas
- 47 Žodynėlis

— I —

MUZIEJAI RŪPINASI ŽMONIJOS
GAMTOS IR KULTŪROS PAVELDO
IŠSAUGOJIMU, PRISTATYMU
VISUOMENEI IR GAUSINIMU

ESMĖ

Muziejų pareiga – saugoti materialų ir nematerialų gamtos ir kultūros paveldą. Svarbiausias valdymo organų ir muziejų veiklos strategiją formuojančių organizacijų rūpestis yra išsaugoti ir puoselėti šį paveldą, tam tikslui panaudojant visus galimus išteklius: žmogiškuosius, fizinius ir finansinius.

INSTITUCIJOS STATUSAS

1.1. Įteisinantys dokumentai

Valdymo organas privalo užtikrinti, kad muziejus turėtų rašytinę ir spausdintą Konstituciją, Statutą ar kitokią viešą nacionalinius teisės aktus atitinkantį dokumentą, aiškiai apibrėžiantį muziejaus teisinį statusą, paskirtį, tęstinumą ir ne pelno pobūdį.

1.2. Paskirties, tikslų ir veiklos kryptių nustatymas

Valdymo organas privalo parengti ir paskelbti muziejaus paskirties, tikslų ir veiklos kryptių bei paties valdymo organo struktūros ir veiklos taisykles ir jų laikytis.

FIZINIAI IŠTEKLIAI

1.3. Patalpos

Valdymo organas privalo užtikrinti, kad muziejui skirtose patalpose būtų tinkamos sąlygos pagrindinei muziejaus veiklai vykdyti.

1.4. Viešumas

Valdymo organas privalo užtikrinti, kad muziejus ir jo rinkiniai būtų prieinami visiems tam tikru nustatytu paros ir metų laiku. Ypatingą dėmesį reikia skirti specialių poreikių turintiems žmonėms.

1.5. Sveikata ir saugumas

Valdymo organas privalo užtikrinti, kad darbuotojai ir lankytojai laikytųsi sveikatos, saugaus darbo ir kolekcijų prieinamumo taisyklių.

1.6. Apsauga nuo stichinių nelaimių

Valdymo organas turi parengti ir patvirtinti lankytojų, darbuotojų, rinkinių ir kitų išteklių apsaugos nuo gamtos ir žmonių sukeltų stichinių nelaimių taisykles.

1.7. Apsaugos reikalavimai

Valdymo organas privalo užtikrinti tinkamą rinkinių apsaugą nuo vagysčių ar pakenkimo ekspozicijose ir parodose, saugyklose, dirbtuvėse ar gabenant.

1.8. Draudimas ir nuostolių atlyginimas

Kai rinkiniai apdraudžiami komerciniu draudimu, valdymo organas privalo pasirūpinti, kad draudimo suma būtų pakankama ir kad visi gabenami, skolinami ar kitaip perduodami muziejui priklausantys eksponatai būtų apdrausti. Kompensuojant padarytus nuostolius, reikia pasirūpinti, kad būtų atlyginta ir už muziejui nepriklausančias vertybes.

LĖŠOS

1.9. Finansavimas

Valdymo organas privalo užtikrinti, kad muziejus turėtų pakankamai lėšų savo veiklai vykdyti ir plėtoti. Buhalterinė lėšų apskaita vykdoma nustatyta tvarka.

1.10. Pajamų duodanti veikla

Valdymo organas privalo raštiškai nustatyti tvarką, pagal kurią muziejus gali gauti pajamų, vykdydamas tam tikrą veiklą ar iš kitų šaltinių. Nepaisant pajamų šaltinio, muziejus privalo kontroliuoti savo programą, parodų ir veiklos turinį ir vientisumą. Pajamas duodanti veikla neturi prieštarauti institucijos ir jos lankytojų principams (žr. 6.6).

DARBUOTOJAI

1.11. Darbuotojų priėmimo tvarka

Valdymo organas privalo užtikrinti, kad visi su darbuotojais susiję veiksmai būtų vykdomi atsižvelgiant į muziejaus veiklos kryptis ir laikantis galiojančių teisės normų.

1.12. Direktorius ar vadovo skyrimas

Muziejaus direktoriaus ar vadovo pareigos yra labai svarbios, todėl, priimant į šias pareigas, valdymo organas privalo reikalauti, kad pretendento žinios ir patirtis leistų efektyviai jas vykdyti. Pretendentui būtini atitinkami intelektualiniai gebėjimai, profesinės žinios ir griežtas etikos normų paisymas.

1.13. Ryšys su valdymo organais

Muziejaus direktorius ar vadovas tiesiogiai atsiskaito atitinkamiems valdymo organams ir privalo palaikyti su jais tiesioginį ryšį.

1.14. Muziejaus darbuotojų kompetencija

Į muziejų priimami kvalifikuoti darbuotojai, kurių kompetencija leidžia prisiimti visą atsakomybę už savo darbą (žr. dar 2.19; 2.24 ir 8 sk.).

1.15. Darbuotojų mokymas

Darbo efektyvumui palaikyti muziejaus darbuotojams reikia sudaryti sąlygas nuolat mokytis ir gilinti profesines žinias.

1.16. Nusizengimas etikai

Valdymo organas negali reikalauti iš muziejaus darbuotojų veiksmų, nesuderinamų su Etikos kodekso ar kitų nacionalinių ar šakinių etikos normų reikalavimais.

1.17. Muziejaus darbuotojai ir savanoriai

Valdymo organas turi raštu nustatyti savanoriškų darbų tvarką, skatinančią gerus savanorių ir muziejininkų santykius.

1.18. Savanoriai ir etika

Valdymo organas turi užtikrinti, kad, dirbdami muziejuje ir užsiimdami asmenine veikla, savanoriai būtų gerai susipažinę su *ICOM Muziejų etikos kodeksu* ir kitais atitinkamais kodeksais ir teisės aktais.

— II —

MUZIEJŲ RINKINIAI
TARNAUJA VISUOMENĖS LABUI
IR JOS RAIDAI

ESMĖ

Muziejų pareiga – įsigyti, saugoti ir pristatyti visuomenei savo rinkinius, šitaip prisidedant prie gamtos, kultūros ir mokslo paveldo apsaugos. Jų rinkiniai, kaip visuomenės turtas, užima ypatingą padėtį teisinėje sistemoje ir yra saugomi tarptautinių teisės aktų. Šio visuomenės turto valdymo samprata apima vertybių nuosavybės teisėtumą, veiklos tęstinumą, dokumentaciją, atvirumą visuomenei ir atsakingą disponavimą.

EKSPONATŲ ĮSIGIJIMAS

2.1. Rinkinių nuostatai

Kiekvieno muziejaus valdymo organas privalo nustatyti ir viešai paskelbti raštiškus rinkinių nuostatus, apibrėžiančius eksponatų įsigijimo, priežiūros ir panaudojimo tvarką. Nuostatuose turi būti aiškiai apibrėžta pozicija kiekvienos vertybės, kuri nebus kataloguojama, konservuojama ar eksponuojama (žr. 2.7; 2.8).

2.2. Nuosavybės teisėtumas

Prieš pirkdamas, priimdamas kaip dovaną ar palikimą, skolindamasis ar įsigydamas mainais bet kurį eksponatą ar gamtos pavyzdį, kiekvienas muziejus privalo įsitikinti jo nuosavybės teisėtumu. Nuosavybės akivaizdumas toje šalyje nėra pakankama sąlyga ir neatstoja nuosavybės dokumentų.

2.3. Eksponato kilmė ir kruopštumas

Visomis išgalėmis reikia stengtis įsitikinti, ar siūlomas pirkti ar mainais, dovanojamas, paliekamas testamentu ar skolinamas daiktas nebuvo neteisėtai įsigytas ar atgabentas iš savo kilmės šalies ar iš šalies tarpininkės (įskaitant tą šalį, kurioje yra muziejus), kurioje galėjo būti legalizuotas. Todėl prieš įsigyjant daiktą, reikia labai kruopščiai išsiaiškinti visą jo istoriją nuo pat atradimo ar pagaminimo.

2.4. Objektai ir gamtos pavyzdžiai iš neįteisintų ar nemokslinių ekspedicijų

Muziejai neturėtų įsigyti objektų ar gamtos pavyzdžių, jei kyla pagrįstas įtarimas, kad jie galėjo būti gauti neteisėtai ar nemokslškai renkant, gadinant ar naikinant paminklus, archeologines ar geologines vietas, gyvūnų ar augalų rūšis ar jų kilmės arealus kitose šalyse. Taip pat nereikėtų įsigyti radinių, apie kuriuos nežino tos vietovės savininkai ar valdytojai arba atitinkami valdžios ar teisėsaugos organai.

2.5. Kultūros požiūriu subtili medžiaga

Žmonių palaikus ar sakralinės reikšmės vertybes reikėtų įsigyti tik tuomet, jei jos bus laikomos saugiai ir su derama pagarba. Tai reikia atlikti deramai, laikantis profesinių reikalavimų ir paisant tų bendruomenių, etninių ar religinių grupių, iš kurių tie daiktai kilę (jei jų kilmė žinoma), narių interesų bei lūkesčių (žr. dar 3.7; 4.3).

2.6. Biologijos ir geologijos pavyzdžių apsauga

Muziejai neturėtų įsigyti biologijos ar geologijos pavyzdžių, jei jie buvo renkami, parduodami ar kitaip perduodami, nusižengiant vietiniams, nacionaliniams, regioniniams ar tarptautiniams teisės aktams ar susitarimams, reglamentuojantiems gyvosios gamtos apsaugą ar gamtos istorijos išsaugojimą.

2.7. Gyvieji eksponatai

Kai rinkinius sudaro gyvi botanikos ar zoologijos pavyzdžiai, būtina kreipti ypatingą dėmesį į tą gamtinę ar socialinę aplinką, iš kurios jie kilę, ir laikytis visų vietinių, nacionalinių, regioninių ir tarptautinių teisės aktų, reglamentuojančių gyvosios gamtos apsaugą ar gamtos istorijos išsaugojimą.

2.8. Veikiantys eksponatai

Rinkinių nuostatuose reikia skirti vietas ir veikiantiems eksponatams, skirtiems kultūros, mokslo ar technikos procesams, o ne objektams atspindėti, taip pat daiktams ir gamtos pavyzdžiams, skirtiems naudoti ar mokymo tikslams (žr. dar 2.1).

2.9. Rinkinių nuostatuose nenumatytų eksponatų įsigijimas

Rinkinių nuostatuose nenumatytus daiktus ar gamtos pavyzdžius galima įsigyti tik išimtiniais atvejais. Valdymo organas privalo atsiklausti specialistų nuomonės ir atsižvelgti į suinteresuotų šalių interesus. Priimant sprendimą būtina atsižvelgti į daikto ar gamtos pavyzdžio reikšmingumą kultūros ar gamtos paveldo kontekste ir į kitų muziejų, kaupiančių panašią medžiagą, interesus. Tačiau net ir tokiais atvejais negalima įsigyti daiktų be nuosavybės teisę patvirtinančių dokumentų (žr. dar 3.4).

2.10. Eksponatų įsigijimas iš valdymo organo narių ar muziejaus darbuotojų

Ypač atsargiai ir tik gerai apsvarsčius galima pirkti, priimti dovanas ar mokesčių lengvatas suteikiančias vertybes iš valdymo organo narių, muziejaus darbuotojų, jų šeimos narių ar jiems artimų asmenų.

2.11. Išimtiniai eksponatų saugojimo atvejai

Šio Etikos kodekso straipsniai nedraudžia muziejui, turint tam tikrus įgaliojimus, saugoti nežinomos kilmės, neteisėtai surinktą medžiagą ar surastus gamtos pavyzdžius ar objektus iš teritorijos, už kurią muziejus yra teisėtai atsakingas.

EKSPONATŲ NURAŠYMAS

2.12. Ekspонатų nurašymo teisė

Kai muziejus turi teisę nurašyti eksponatus ar įsigyti nurašytus daiktus, visos su tuo susijusios procedūros turi būti atliekamos teisės aktų nustatyta tvarka. Jei eksponatas buvo įsigytas su tam tikrais privalomais reikalavimais ar apribojimais, jų turi būti paisoma, nebent būtų įrodyta, kad šių reikalavimų laikymasis yra iš esmės neįmanomas ar gali pakenkti institucijai; tačiau tokie sprendimai turi būti teisiškai pagrįsti.

2.13. Muziejaus eksponatų nurašymas

Nurašyti muziejaus eksponatą ar gamtos pavyzdį galima tik įvertinus jo reikšmingumą ir būklę (galima restauruoti ar ne), atsižvelgiant į teisės normas ir įvertinus galimą visuomenės požiūrį į tokį veiksma.

2.14. Atsakomybė už eksponatų nurašymą

Sprendimą dėl eksponato nurašymo gali priimti valdymo organas drauge su direktoriumi ir to rinkinio saugotoju. Nurašant veikiančius eksponatus, reikia imtis tam tikrų specialių priemonių (žr. 2.7; 2.8).

2.15. Disponavimas nurašomais eksponatais

Kiekvienas muziejus privalo turėti nustatytą eksponatų dovanojimo, skolinimo, mainų, pardavimo, gražinimo į kilmės šalį ar sunaikinimo tvarką, leidžiančią perduoti nuosavybės teises perimančiai institucijai. Visi sprendimai dėl eksponatų nurašymo ir perdavimo, su tuo susiję eksponatai ir jų nurašymas turi būti išsamiai dokumentuoti. Būtina laikytis griežtos nuostatos, kad nurašomas daiktas pirmiausia būtų pasiūlytas kitam muziejui.

2.16. Pajamos, gautos už nurašytus eksponatus

Muziejaus rinkiniai yra visuomenės turtas ir negali būti traktuojami kaip materialinės vertybės. Pinigai ar kompensacija, gauta už nurašytus eksponatus ar gamtos pavyzdžius, turi būti panaudota išimtinai rinkinių labui, dažniausiai – tam pačiam rinkiniui papildyti.

2.17. Nurašytų eksponatų pirkimas

Muziejaus darbuotojams, valdymo organo nariams, jų šeimoms ar artimiesiems turėtų būti draudžiama pirkti eksponatus, nurašytus iš rinkinių, su kuriais jie dirba.

RINKINIŲ SAUGOJIMAS

2.18. Rinkinių tęstinumas

Muziejus turi nustatyti ir laikytis tvarkos, užtikrinančios, kad tiek nuolat, tiek ir laikinai saugomi rinkiniai ir su jais susijusi atitinkama informacija būtų ne tik prieinami naudoti, bet ir išsaugoti ateities kartoms kuo geresnės būklės, kiek tai leidžia šiuolaikinis mokslo lygis ir galimybės.

2.19. Rinkinių saugojimo patikėjimas

Saugoti rinkinius turi būti pavedama atitinkamą išsilavinimą ir patirtį turintiems specialistams, kurių darbą būtina kontroliuoti (žr. dar 8.11).

2.20. Rinkinių dokumentavimas

Muziejų rinkiniai turi būti dokumentuojami, laikantis tam tikros nustatytos tvarkos. Dokumentuose kiekvienas eksponatas turi būti įvardytas ir išsamiai aprašytas, nurodant jo priklausomybę, kilmę, būklę, taikytas intervencijas ir dabartinę buvimo vietą. Visa informacija turi būti patikimai saugoma, o paieškos sistemos turi padaryti ją prieinamą darbuotojams ir kitiems teisėtiems naudotojams.

2.21. Apsauga nuo stichinių nelaimių

Ypatingas dėmesys turi būti skiriamas nustatyti tvarkai, kaip apsaugoti rinkinius karinio konflikto metu ar kitais žmogaus ar gamtos sukeltų stichinių nelaimių atvejais.

2.22. Rinkinių ir su jais susijusių duomenų apsauga

Kai duomenys apie rinkinius yra prieinami visuomenei, muziejus turi pasirūpinti, kad nebūtų atskleista subtili asmeninė ar kita konfidenciali informacija.

2.23. Prevencinis konservavimas

Prevencinis konservavimas yra svarbi muziejaus veiklos ir rinkinių saugojimo dalis. Svarbiausia muziejininkų pareiga yra sudaryti rinkiniams tinkamą aplinką saugyklose, ekspozicijose ir gabenant.

2.24. Ekspонатų konservavimas ir restauravimas

Muziejus privalo atidžiai stebėti rinkinių būklę ir nustatyti, kada kurį eksponatą ar gamtos pavyzdį reikia konservuoti/ restauruoti ir kada reikalinga kvalifikuoto konservatoriaus/ restauratoriaus pagalba. Pagrindinis tikslas turėtų būti eksponato ar gamtos pavyzdžio būklės stabilizavimas. Visi konservavimo procesai turi būti dokumentuojami, konservantai, kiek įmanoma, lengvai pašalinami, o bet kokius išvaizdos pakeitimus turi būti galima aiškiai atskirti nuo originalo.

2.25. Gyvūnų gerovė

Gyvus gyvūnus laikantis muziejus privalo rūpintis jų sveikata ir sudaryti geras gyvenimo sąlygas. Būtina parengti ir laikytis veterinarijos specialisto patvirtintų taisyklių, užtikrinančių darbuotojų, lankytojų ir pačių gyvūnų apsaugą. Genetinės modifikacijos turi būti aiškiai matomos.

2.26. Muziejaus rinkinių naudojimas asmeniniams tikslams

Muziejaus darbuotojams, valdymo organo nariams, jų šeimoms, artimiesiems ir kitiems asmenims draudžiama net ir trumpam imti eksponatus iš muziejaus rinkinių asmeniniams tikslams.

— III —

MUZIEJUOSE SAUGOMI
PRAEITIES LIUDIJIMAI
GALI ATSKLEISTI NAUJŲ ŽINIŲ

ESMĖ

Muziejų rinkiniuose sukaupti praeities liudijimai,
ir muziejai privalo užtikrinti jų išsaugojimą,
interpretaciją ir viešumą.

PRAEITIES LIUDIJIMAI

3.1. Muziejaus rinkiniai kaip praeities liudijimai

Muziejaus rinkinių nuostatuose turi būti aiškiai apibrėžta eksponatų, kaip praeities liudijimų, reikšmė. Sudarant rinkinius, negalima vadovautis vien šiuolaikinėmis intelektualinėmis kryptimis ar tuo metu esamais muziejaus poreikiais.

3.2. Rinkinių prieinamumas

Muziejus privalo padaryti rinkinius ir visą su jais susijusią informaciją kuo prieinamesnę ir tam tikrus apribojimus taikyti tik konfidencialumo ir saugumo sumetimais.

EKSPONATŲ KAUPIMAS IR MOKSLINIAI TYRIMAI

3.3. Ekspонатų rinkimas ekspedicijose

Ekspонатų rinkimo ekspedicijas rengiantis muziejus privalo turėti nustatytą rinkimo tvarką, atitinkančią akademinius reikalavimus ir nacionalinius bei tarptautinius teisės aktus bei susitarimus. Ekspedicijų metu būtina gerbti vietinių bendruomenių pažiūras, kultūrą ir gamtos išteklius, taip pat jų pastangas puoselėti kultūros ir gamtos paveldą.

3.4. Išimtiniai praeities liudijimų rinkimo atvejai

Pasitaiko atvejų, kai daikto kilmės nustatyti neįmanoma, bet jis yra toks svarbus mokslui, jog visuomenės interesai reikalauja jį išsaugoti. Sprendimą dėl tokio daikto priėmimo į muziejų, nepaisant nacionalinių ir tarptautinių nuostatų, gali priimti tos srities specialistai (žr. dar 2.11).

3.5. Moksliniai tyrimai

Muziejaus darbuotojų atliekami moksliniai tyrimai turi būti susieti su muziejaus misija ir tikslais ir atitikti nustatytus teisinius, etinius ir akademinus reikalavimus.

3.6. Destruktyvūs tyrimai

Taikant destruktivius tyrimo būdus, eksponato dokumentuose būtina išsamiai aprašyti tiriamąją medžiagą, tyrimų eigą ir rezultatus bei nurodyti publikacijas.

3.7. Žmonių palaikai ir sakralinės paskirties daiktai

Žmonių palaikų ir sakralinės medžiagos tyrimus būtina atlikti labai profesionaliai, atsižvelgiant į tų bendruomenių, etninių ar religinių grupių, kurioms priklausė tie daiktai (jei jų kilmė nustatyta), interesus ir įsitikinimus (žr. dar 2.5; 4.3).

3.8. Teisių į tiriamąją medžiagą apsauga

Kai muziejaus darbuotojai nori pristatyti ar aprašyti ekspedicijų metu atliktus tyrimus, tokių darbų autorinės teisės turi būti aiškiai apibrėžtos sutartimi tarp darbuotojų ir muziejaus.

3.9. Dalijimasis patirtimi

Kiekvieno muziejininko pareiga yra pasidalyti savo žiniomis ir patirtimi su bendradarbiais ir atitinkamų sričių mokslo darbuotojais bei studentais. Muziejininkai privalo gerbti ir būti dėkingi savo mokytojams ir perduoti savo žinias ir patirtį visiems, kam tai gali būti naudinga.

3.10. Muziejų bendradarbiavimas su kitomis institucijomis

Muziejų darbuotojai turėtų pripažinti ir remti būtinybę bendradarbiauti ir keistis informacija su kitomis įstaigomis, turinčiomis panašius interesus ir užsiimančiomis eksponatų kaupimu. Tai ypač taikoma aukštojo mokslo ir kitoms viešoms įstaigoms, kurių moksliniai tyrimai susiję su rinkiniais, bet kurios neturi sąlygų jiems saugoti.

— IV —

MUZIEJAI UŽTIKRINA
GALIMYBĘ VERTINTI,
SUPRASTI IR TVARKYTI
GAMTOS IR KULTŪROS
PAVELDĄ

ESMĖ

Svarbi muziejų pareiga yra vykdyti edukacinę veiklą ir pritraukti kuo daugiau atstovaujamos bendruomenės ar jos grupės narių. Muziejaus edukacinės veiklos dalis yra abipusis bendravimas su atstovaujama bendruomene ir jos paveldo puoselėjimas.

EKSPOZICIJOS IR PARODOS

4.1. Ekspozicijos, parodos ir specialioji veikla

Nuolatinės ekspozicijos ir keičiamos parodos, tiek fizinės, tiek ir elektroninės, turi atitikti muziejaus pobūdį, veiklos kryptis ir tikslus. Jos neturi kelti pavojaus eksponatų būklei, saugumui ar konservavimo kokybei.

4.2. Parodų interpretavimas

Muziejus privalo užtikrinti, kad ekspozicijose ir parodose pateikiama informacija būtų gerai pagrįsta, tiksli ir tinkamai atspindėtų pristatomas visuomenės grupes ar jų papročius.

4.3. Subtilios medžiagos eksponavimas

Žmonių palaikus ir sakralinę medžiagą reikia eksponuoti profesionaliai ir atsižvelgiant į tų bendruomenių, etninių ar religinių grupių, kurioms priklausė eksponuojami objektai (jei jų kilmė žinoma), narių interesus ir įsitikinimus. Medžiaga turi būti pristatoma labai taktiškai ir su derama pagarba žmonių orumui ir jausmams.

4.4. Eksponatų išėmimas iš ekspozicijos

Į bendruomenės, iš kurios kilę eksponatai, prašymą išimti iš ekspozicijos žmonių palaikus ar sakralinę medžiagą būtina reaguoti operatyviai, pagarbiai ir jautriai. Į prašymą sugrąžinti šią medžiagą reikia reaguoti taip pat. Muziejaus taisyklėse turi būti aiškiai apibrėžta atsakymo į tokius prašymus tvarka.

4.5. Nenustatytos kilmės medžiagos eksponavimas

Muziejai turėtų vengti eksponuoti ar kitaip naudoti medžiagą, kurios kilmė neaiški ar visai nežinoma. Jie turi suprasti, kad tokių daiktų eksponavimas ar kitoks panaudojimas gali būti suprastas kaip nelegalios prekybos kultūros vertybėmis toleravimas.

KITOS GALIMYBĖS

4.6. Leidiniai

Muziejaus bet kuriuo būdu skelbiama informacija turi būti gerai pagrįsta, tiksliai ir teisingai atspindėti pristatomas mokslo šakas, visuomenės grupes ar papročius. Muziejaus leidiniai neturi prieštarauti muziejaus nuostatom.

4.7. Reprodukcijos

Gamindamas replikas, reprodukcijas ar kopijas muziejus privalo išsaugoti originalų vientisumą. Visos kopijos turi būti žymimos kaip faksimilės.

— V —

MUZIEJAI GALI
TEIKTI DAUGIAU PASLAUGŲ
IR KITAIP BŪTI NAUDINGI
VISUOMENEI

ESMĖ

Muziejai paprastai turi daugybę tam tikrų priemonių, galimybių ir fizinių išteklių, kuriuos galima panaudoti ne tik tiesioginiame muziejaus darbe. Tokių galimybių ir išteklių panaudojimas gali žymiai išplėsti muziejaus veiklą. Tačiau tai neturi pakenkti pagrindinei muziejaus misijai.

EKSPERTIZĖS

5.1. Nelegalių ar neteisėtai įgytų objektų identifikavimas

Jei muziejus teikia ekspertų paslaugas, ši jo veikla neturi duoti pagrindo įtarti jį tiesiogiai ar netiesiogiai siekiant pelno. Objektų, kurie, kaip manoma ar įtariama, gali būti nelegaliai ar neteisėtai įgyti, perduoti, įvežti ar išvežti, identifikavimas ir autentiškumo nustatymas negali būti skelbiamas viešai, kol apie tai nepranešta atitinkamoms instancijoms.

5.2. Autentiškumo nustatymas ir įvertinimas (įkainojimas)

Muziejaus eksponatai gali būti įkainojami, siekiant nustatyti draudimo sumą. Įvertinti objektą nurodant jo kainą galima tik gavus oficialų kito muziejaus, kompetentingos teisėsaugos ar valdžios institucijos ar atitinkamos visuomeninės organizacijos prašymą. Tačiau kai muziejus pats ketina įsigyti objektą ar gamtos pavyzdį, jis turi teisę pats jį įkainoti.

— VI —

MUZIEJAI GLAUDŽIAI
BENDRADARBUJA SU
BENDRUOMENĖMIS, IŠ KURIŲ KILĘ
JŲ EKSPONATAI IR KURIOMS JIE
TEIKIA PASLAUGAS

ESMĖ

Muziejų eksponatai atspindi kultūros ir gamtos paveldą tų bendruomenių, iš kurių jie yra kilę. Jų ypatingą vertę sudaro tai, kad jie padeda išsaugoti nacionalinį, regioninį, vietinį, etninį, religinį ar politinį tapatumą. Todėl labai svarbu, kad muziejaus veikla atitiktų šią nuostatą.

EKSPONATŲ KILMĖ

6.1. Bendradarbiavimas

Muziejai turi skatinti dalijimąsi informacija, dokumentais ir ekspонатais su muziejais ir kultūros įstaigomis tų šalių ar bendruomenių, iš kurių kilę jų ekspوناتai. Būtina išsiaiškinti partnerystės plėtros galimybes su muziejais tų šalių, kurios neteko žymios savo paveldo dalies.

6.2. Kultūros vertybių grąžinimas

Muziejai turi būti pasirošę pradėti dialogą dėl kultūros vertybių grąžinimo tai šaliai ar tautai, iš kurios jos yra kilusios. Tokie veiksmai turi būti nešališki, pagrįsti moksliniais, profesiniais ir humanitariniais principais, atliekami laikantis visų būtinų vietinių, nacionalinių ir tarptautinių teisės aktų, teikiant pirmenybę deryboms vyriausybinio ar politinio lygmeniu.

6.3. Kultūros vertybių restitucija

Kai šalis ar tauta siekia susigrąžinti kultūros ar gamtos vertybę, kuri galėjo būti išvežta ar kitaip perduota pažeidžiant tarptautines konvencijas ir kuri yra tos šalies ar tautos kultūros ar gamtos paveldo dalis, su tuo susijęs muziejus, kiek leidžia jo teisinės galios, turėtų nedelsdamas imtis atitinkamų veiksmų, galinčių padėti sugrąžinti tą vertybę.

6.4. Kultūros vertybės iš okupuotos šalies

Muziejus turėtų susilaikyti nuo kultūros vertybių iš okupuotų teritorijų pirkimo ar įsigijimo ir griežtai laikytis visų kultūros ar gamtos vertybių įvežimo, išvežimo ir perdavimo tvarką nustatančių įstatymų ir konvencijų.

PAGARBA APTARNAUJAMAI BENDRUOMENEI

6.5. Dabar gyvuojančios bendruomenės

Kai muziejaus veikla susijusi su dabar gyvuojančia bendruomene ir jos paveldu, vertybių ar informacijos įsigijimas turi būti grindžiamas abipusiu susitarimu, neišnaudojant savininko ar informacijos pateikėjo. Pirmenybė turi būti teikiama bendruomenės, su kuria kontaktuojama, pageidavimams.

6.6. Bendruomenės veiklos finansavimas

Ieškant lėšų su bendruomene susijusiai veiklai finansuoti, neturi nukentėti jos interesai (žr. 1.10).

6.7. Iš dabar gyvuojančių bendruomenių gautų eksponatų panaudojimas

Naudodamas iš dabar gyvuojančių bendruomenių gautus eksponatus, muziejus privalo gerbti žmogaus orumą ir naudojamos medžiagos kultūrinės tradicijas. Rinkiniai turi tarnauti žmonijos gerovės kilimui, socialinei plėtrai, tolerancijos ir pagarbos įvairioms socialinėms, kultūrinėms ir kalbinėms grupėms propagavimui (žr. 4.3).

6.8. Bendruomenėse kuriamos paramos organizacijos

Muziejai turi palankiai priimti bendruomenių (muziejų bičiulių ir kitų paramos organizacijų) paramą, pripažinti jų indėlį ir puoselėti gerus santykius tarp bendruomenės narių ir muziejaus darbuotojų.

— VII —

MUZIEJŲ VEIKLA
PRIVALO BŪTI TEISĒTA

ESMĖ

Muziejai privalo griežtai laikytis tarptautinių, regioninių, nacionalinių ir vietinių įstatymų ir sutartinių įsipareigojimų. Be to, valdymo organai turi laikytis visų teisinių apribojimų ar sąlygų, kaip nors susijusių su muziejumi, jo rinkiniais ir veikla.

TEISINĖ SISTEMA

7.1. Nacionaliniai ir vietiniai teisės aktai

Muziejai privalo laikytis visų nacionalinių ir vietinių įstatymų ir paisyti kitų šalių teisės aktų, jei šie liečia muziejaus veiklą.

7.2. Tarptautiniai teisės aktai

Muziejai privalo pripažinti šiuos tarptautinius teisės aktus, kuriais remiantis buvo rengiamas ir šis *ICOM Muziejų etikos kodeksas*:

- *Kultūros vertybių apsaugos ginkluoto konflikto metu konvencija ir konvencijos įgyvendinimo nuostatai* (Hagos konvencija, Pirmasis protokololas, 1954 m., Antrasis protokololas, 1999 m.);
- *Nelegalaus kultūros vertybių įvežimo, išvežimo ir nuosavybės teisės perdavimo uždraudimo priemonių konvencija* (UNESCO, 1970);
- *Nykstančių laukinės faunos ir floros rūšių tarptautinės prekybos konvencija* (Vašingtonas, 1973);
- *Biologinės įvairovės konvencija* (JT, 1992);
- *Konvencija dėl pavogtų ar neteisėtai išvežtų kultūros objektų* (UNIDROIT, 1995);
- *Povandeninio kultūros paveldo apsaugos konvencija* (UNESCO, 2001);
- *Nematerialaus kultūros paveldo apsaugos konvencija* (UNESCO, 2003).

— VIII —

MUZIEJUS TURI DIRBTI
PROFESIONALIAI

ESMĖ

Muziejininkai privalo laikytis priimtų profesinių normų ir įstatymų ir saugoti savo profesinę garbę bei orumą. Jie privalo elgtis taip, kad visuomenė negalėtų jų apkaltinti neteisėtais veiksmais ar neetišku profesiniu elgesiu. Reikėtų naudotis visomis galimybėmis šviesti ir supažindinti su savo profesiniais tikslais bei siekiais visuomenę, ugdyti geresnį muziejų ir muziejininkystės tikslų bei pareigų suvokimą.

PROFESINIS ELGESYS

8.1. Galiojančių įstatymų išmanymas

Visi muziejininkai privalo būti susipažinę su atitinkamais tarptautiniais, nacionaliniais ar vietinės reikšmės teisės aktais ir savo pareigybių nuostatais. Jie turėtų vengti situacijų, kurios galėtų būti traktuojamos kaip netinkamas elgesys.

8.2. Profesinė atsakomybė

Muziejininkai privalo laikytis įstaigos, kurioje jie dirba, nuostatų ir taisyklių. Tačiau jie gali nevykdyti veiksmų, galinčių pakenkti muziejui, muziejininko profesijai ar profesinei etikai.

8.3. Profesinis elgesys

Muziejininkas privalo būti lojalus bendradarbiams ir muziejui, kuriame dirba, ir laikytis visų pagrindinių savo profesijai taikytinų etikos principų, atitinkančių *ICOM Muziejų etikos kodekso* ir kitų muziejų veiklą reglamentuojančių taisyklių reikalavimus.

8.4. Akademinis ir mokslinis darbas

Muziejininkai privalo vykdyti tyrimo ir konservavimo darbus ir mokėti panaudoti su rinkiniais susijusią informaciją. Tačiau jie turėtų vengti veiklos ar aplinkybių, sukeliančių mokslui ar mokymui svarbios informacijos praradimą.

8.5. Neteisėta prekyba

Muziejininkai neturėtų tiesiogiai ar netiesiogiai remti neteisėto gabenimo ar prekybos kultūros ar gamtos vertybėmis.

8.6. Konfidencialumas

Muziejininkai privalo saugoti darbo metu gautą konfidencialią informaciją. Informacija apie ekspertizei į muziejų atgabentus daiktus taip pat yra slapta ir negali būti paskelbta ar perduota kitai įstaigai ar asmeniui be specialaus savininko sutikimo.

8.7. Muziejų rinkinių apsauga

Muziejų darbuotojai privalo paslapyje informaciją apie muziejaus rinkinių ir vykdant savo tarnybines pareigas aplankytų privačių kolekcijų buvimo vietą ir jų apsaugą.

8.8. Konfidencialumo nepaisymo atvejai

Pilietinė pareiga padėti policijai ar kitai atitinkamai struktūrai, tiriančiai galimą vagystę, neteisėtą vertybės įsigijimą ar nelegalų perdavimą, yra svarbesnė už konfidencialumo išsaugojimą.

8.9. Asmeninių veiksmų laisvė

Kai muziejininkui suteikiama tam tikra asmeninių veiksmų laisvė, jis privalo suprasti, kad joks privatus verslas ar profesiniai interesai negali neturėti įtakos įstaigai, kurioje jis dirba.

8.10. Profesiniai santykiai

Muziejininkai užmezga darbinius santykius su daugybe žmonių ir muziejuje, kuriame dirba, ir už jo ribų. Savo profesines paslaugas kitiems jie turėtų teikti efektyviai ir kvalifikuotai.

8.11. Profesinės konsultacijos

Jei muziejuje atliktos ekspertizės nepakanka teisingam sprendimui priimti, muziejininkas turėtų tartis su bendradarbiais ar kolegomis iš kitų muziejų.

INTERESŲ KONFLIKTAS

8.12. Dovanos, paslaugos, paskolos ar kitokia asmeninė nauda

Muziejaus darbuotojai neturi priimti jiems siūlomų dovanų, paslaugų, paskolų ar kitokios asmeninės naudos, jei tai susiję su jų darbu muziejuje. Kartais tarnybinis etiketas įpareigoja duoti ar priimti dovanas, tačiau tai visuomet turi būti atliekama įstaigos vardu.

8.13. Darbas ar verslas už muziejaus ribų

Turėdami tam tikrą asmeninių veiksmų laisvę, muziejainikai privalo suprasti, kad joks privatus verslas ar profesinė veikla negali neturėti įtakos įstaigai, kurioje jie dirba. Jie neturėtų imtis jokio apmokamo darbo ar priimti užsakymų už muziejaus ribų, jei tai gali sukelti interesų konfliktą ar atrodyti kaip interesų konfliktas su muziejumi, kuriame jie dirba.

8.14. Prekyba gamtos ir kultūros vertybėmis

Muziejainikai neturėtų tiesiogiai ar netiesiogiai dalyvauti prekyboje (pirkti ar parduoti siekiant pasipelnyti) gamtos ar kultūros vertybėmis.

8.15. Bendravimas su prekybininkais

Muziejainikai neturėtų priimti iš prekybininkų, aukcionatorių ar kitų asmenų jokių dovanų, vaišių ar kitokio atlygio, siūlomo už muziejaus eksponatų pirkimą ar pardavimą, oficialių veiksmų vykdymą ar susilaikymą nuo jų vykdymo. Be to, muziejainikas nė vienam visuomenės atstovui neturėtų rekomenduoti jokio prekybininko, aukcionatoriaus ar vertintojo.

8.16. Privatus kolekcionavimas

Įsigydamas vertybes savo asmeninei kolekcijai, joks muziejininkas neturėtų varžytis su savo muziejumi. Kolekcionavimu užsiimantis muziejininkas privalo sudaryti su valdymo organu atitinkamą sutartį ir griežtai jos laikytis.

8.17. ICOM vardo ir ženklo naudojimas

Organizacijos pavadinimo, akronimo ar ženklo negalima naudoti jokiai pelno siekiančiai veiklai ar produktui remti.

8.18. Kiti galimi interesų konfliktai

Iškilus kitiems interesų konfliktams tarp individo ir muziejaus, pirmenybė teikiama muziejaus interesams.

the 1990s, the number of people with a university degree has increased in all countries, but the increase has been most pronounced in the Netherlands and Germany.

There are several reasons for the increase in the number of people with a university degree. First, the number of people who go to university has increased. Second, the number of people who complete a university degree has increased. Third, the number of people who have a university degree but do not work in a university-related job has increased.

The increase in the number of people with a university degree has led to a decrease in the number of people who are unemployed. This is because people with a university degree are more likely to find a job than people without a university degree.

The increase in the number of people with a university degree has also led to a decrease in the number of people who are in low-skilled jobs. This is because people with a university degree are more likely to find a job in a high-skilled job than people without a university degree.

The increase in the number of people with a university degree has also led to a decrease in the number of people who are in the service sector. This is because people with a university degree are more likely to find a job in the service sector than people without a university degree.

The increase in the number of people with a university degree has also led to a decrease in the number of people who are in the manufacturing sector. This is because people with a university degree are more likely to find a job in the manufacturing sector than people without a university degree.

The increase in the number of people with a university degree has also led to a decrease in the number of people who are in the agricultural sector. This is because people with a university degree are more likely to find a job in the agricultural sector than people without a university degree.

The increase in the number of people with a university degree has also led to a decrease in the number of people who are in the construction sector. This is because people with a university degree are more likely to find a job in the construction sector than people without a university degree.

The increase in the number of people with a university degree has also led to a decrease in the number of people who are in the health sector. This is because people with a university degree are more likely to find a job in the health sector than people without a university degree.

The increase in the number of people with a university degree has also led to a decrease in the number of people who are in the education sector. This is because people with a university degree are more likely to find a job in the education sector than people without a university degree.

The increase in the number of people with a university degree has also led to a decrease in the number of people who are in the public sector. This is because people with a university degree are more likely to find a job in the public sector than people without a university degree.

The increase in the number of people with a university degree has also led to a decrease in the number of people who are in the private sector. This is because people with a university degree are more likely to find a job in the private sector than people without a university degree.

The increase in the number of people with a university degree has also led to a decrease in the number of people who are in the non-profit sector. This is because people with a university degree are more likely to find a job in the non-profit sector than people without a university degree.

The increase in the number of people with a university degree has also led to a decrease in the number of people who are in the voluntary sector. This is because people with a university degree are more likely to find a job in the voluntary sector than people without a university degree.

The increase in the number of people with a university degree has also led to a decrease in the number of people who are in the informal sector. This is because people with a university degree are more likely to find a job in the informal sector than people without a university degree.

ŽODYNĖLIS

Bendrieji reikalavimai

Reikalavimai, kuriuos turėtų siekti vykdyti visi muziejai ir muziejininkai. Kai kurios šalys turi savo bendrųjų reikalavimų apibrėžimus.

Gamtos paveldas

Bet koks moksliniu ar dvasiniu požiūriu reikšmingas gamtos objektas, reiškinys ar idėja.

Interesų konfliktas

Situacija, kai susikerta darbo ir asmeniniai interesai ir tai trukdo arba gali trukdyti priimti objektyvų sprendimą.

Įvertinimas

Daikto ar gamtos pavyzdžio autentiškumo ir vertės nustatymas. Kai kuriose šalyse taip vadinamas nepriklausomas dovanojamo daikto įvertinimas apmokestinimo dydžiui nustatyti.

Kilmės istorija

Išsami objekto ir jo nuosavybės istorija nuo pat jo atradimo ar pagaminimo iki šių dienų, kuri padeda nustatyti autentiškumą ir nuosavybės teisę.

Konservatorius-restauratorius

Muziejaus darbuotojas ar pavienis asmuo, galintis atlikti kultūros vertybės technologinius tyrimus, būklės stabilizavimo, konservavimo ir restauravimo darbus.

(Daugiau žr. *ICOM News*, vol. 39, No 1 (1986), p. 5–6.)

Kruopštumas

Reikalavimas, kad prieš vykdant kokius nors veiksmus būtų dedamos visos pastangos surinkti informaciją apie objekto kilmę ir istoriją, ypač jei tai susiję su pasiūlymu jį įsigyti ar kitaip panaudoti prieš įsigyjant.

Kultūros paveldas

Bet kuris estetiniu, istoriniu, moksliniu ar dvasiniu požiūriu reikšmingas daiktas ar idėja.

Muziejininkas*

Muziejininkais laikomi muziejų ar kitų įstaigų (pagal ICOM Statuto 2 str. 1 ir 2 skr. apibrėžimą) darbuotojai ir asmenys, kurių pagrindinė profesinė veikla yra teikti paslaugas, žinias ir praktinį patyrimą muziejams ir muziejų bendruomenei.

Muziejus*

Muziejus yra nesiekianti pelno, vieša, nuolat tarnaujanti visuomenei ir jos raidai institucija, mokslo, edukacijos ir laisvalaikio tikslams įsigyjanti, konservuojanti, tyrinėjanti, populiarinanti ir eksponuojanti žmonijos ir ją supančios aplinkos materialius ir nematerialius liudijimus.

Ne pelno organizacija

Pavienis ar korporacijos sudėtyje esantis juridinis subjektas, kurio pajamos (bet kokios įplaukos ir pelnas) naudojamos vien tik subjekto reikmėms tenkinti ir veiklai vykdyti. Kitas galimas pavadinimas – nesiekianti pelno organizacija.

Nuosavybės teisė

Teisė į vertybės nuosavybę tam tikroje šalyje. Kai kuriose šalyse teisės pripažinimas neatleidžia nuo nuodugnaus tyrimo.

** Muziejaus ir muziejininko apibrėžimai, pateikiami šiame žodynylyje, atitinka apibrėžimus, pateikiamus ICOM Statute, kurį patvirtino ICOM Neeilinė generalinė asamblėja, vykusi Milane (Italija) 2016 m. liepos 9 d.*

Pajamų duodanti veikla

Institucijai naudinga veikla, duodanti jai pajamų ir pelno.

Prekyba

Pirkimas ar pardavimas, duodantis naudos asmeniui ar įstaigai.

Valdymo organas

Asmuo ar organizacija, kuriems muziejaus įstatai priskiria atsakomybę už veiklos tęstinumą, strategiją ir finansavimą.

Tarptautinė muziejų taryba (ICOM)
Maison de l'UNESCO
1, rue Miollis, 75732 Paris CEDEX 15, France
Tel. +33(0) 1 47 34 05 00
Faksas +33(0) 1 43 06 78 62
El. paštas secretariat@icom.museum
<http://icom.museum>

ICOM muziejų
etikos
kodeksas

